

Пишех домашните си на стол

Винаги съм оприличавала живота като река, която тече само в една посока, а спомените - като камъните във водата, по които можеш да стъпиш и да се върнеш назад, но само в мислите си. Често стъпвам по камъните на моята река, но защо ли ме отвеждат винаги към най-ранното ми детство? Може би, защото тези години са оставили най-трайна следа в съзнанието ми, защото родителите ми бяха толкова млади и здрави, а ние - просто деца. И до днес си спомням малката схлупена къщурка с две стаички и турски керемиди. Стените ѝ бяха криви и влажни, с два прозореца, боядисани в зелено; оскъдно мебелирана с пръстен под, но много чиста. Майка ми по цял ден шеташе вън. Баща ми беше електрошлосер в мина "Бухово". Работеше на смени. Като се връщаше от нощна смяна, носеше в шапка от вестник къпини, набрани в гората или един шоколад, който наричахме "крава-шоколад". Често се питам, защо не ни е купувал три малки шоколада, а един голям. Сигурно, за да провери братските ни чувства. А ние го разделяхме винаги по равно, като предлагаме и на родителите си.

Като тръгнахме на училище с по-големия ми брат, аз пишех домашните си на стол. Стараех се много. Очите на майка ми бяха пълни с мъка и жал, болка имаше в тях. С баща ми в едно далечно лято започнаха да правят тухли за къща. Баба ми и дядо ми ги гледаха с невъра, но те бяха безкрайно амбициозни и трудолюбиви. И ние започнахме да им помагаме. Носехме изсъхналите тухли да ги нарежат. Вечер слушахме майка ми и баща ми да си говорят край огъня навън колко хубава къща ще си направим, ако е рекъл Бог. Аз, свита в скута на баща ми, го питам има ли Бог и къде е той. В ония времена на атеизъм и забрани сигурно се е затруднил много с отговора си, но аз и до днес го помня.

"Ако излъжеш, очите ти блесят, защото сърцето ти знае, че лъжеш. Ако откраднеш - ръцете ти треперят, защото знаеш, че не е твое.

Ако завиждаш - никога няма да бъдеш щастлив, защото от злоба няма да постигнеш нищо. Това е Бог, той е в теб, той е твоята съвест и ти трябва да я чуваш."

Баща ми не обичаше много да говори, но говореше ясно. Освен в мината, работеше и тенежгийска работа - правеше улуци и печки. Имаше златни ръце и хората го търсеха много. Той се лишаваше от сън, за да печели за къща и да издържа ученици. Майка ми работеше редом с него. Помня, че ръката ѝ се инфектира и ѝ направи операция. Но дойдоха шестимата ѝ бра-

тя, като орли се хвърлиха в работата, направиха тухлите, запалиха коптора, а от есента се започна къщата - двуетажна с много стаи.

Спомням си училището - триетажна сграда с голям двор. Учителите - строги, вискателни. Нямахме други роме в училище, освен ние и няколко деца на прищълци, които работеха в "Кремиковци". Ние бяхме чувствителни деца. Със сърцето си усещахме, че не сме приети като другите. Децата ни избягваха, а ние страняхме от изгрите им. Страхувахме се от унижения, знаехме колко жестоки могат да бъдат с нас. Присмиваха ни се, подиграваха ни. Родителите ни никога не се оплакваха на учителите, никога не ни защитиха. Вечер баща ми казваше, че ние сами трябва да се справим, да се наложим, да си намерим място под слънцето, че съдбата ни е в наши ръце и ние трябва да я пишем още в училище.

Никои не ни помагаше в учебната работа. Тряб-

ваше сами да успяваме. Най-тежката част се падна на мен. Аз, като по-голяма трябваше да разяснявам на по-малките си братя трудните уроци. Затова залягах вечер до късно над учебниците, решавах по три пъти всяка задача, вземах от библиотеката книги - много книги съм изчала като ученичка. Обогатих речника си, свободно можех да разговарям по различни теми, добих самочувствие.

Майка ми и баща ми не ни даваха да говорим ромски. Те ни говореха на майчиния език, но ни задължаваха да отговаряме на български, за да нямаме акцент. За онова време мисля, че тази тактика беше правилна, за да се чувстваме равни с другите.

В училище дълго време се борих с предразсъдъците на ученици и учители и водех успешно моята битка. Бях много амбициозна. Никои не искаше да повярва, че едно ромско дете владее перфектно говоримо и писмено български език и този език в съчиненията и преразказите му звучи най-живо. На контролните от инспектората се случваше единствена в цялото училище да имам отлична оценка. Явях се на олимпиада по математика и биология, на читателски конференции говорех с часове без да чета доклади. Отличниците се страхуваха и се мереха по моята скала. Унесена в борбата за надмощие не усетих как оставах другите далеч зад мен. Побеждавах. Толкова сладка бе победата. Самочувствието, което добих, ми позволи да премеря силите си на национално ниво - явих се на конкурсен изпит по математика в техникума по "Фина механика и оптика", който на времето бе единствен по рода си на Балканския полуостров. Завърших го с много добър успех. Големият ми брат завърши техникум по хладилни инсталации, а малкият - завърши висшето си образование в Ленинград. Понякога тримата се събираме и си спомняме за ученическите години. И казваме, че всеки от нас е помнел думите на баща ни - "Учете се и се трудете, за да имате място под слънцето." Място под слънцето, естествено, сами си извоювахме, макар с цената на много усилия и амбиция. Но си мисля и друго - колко много сили и находчивост са били нужни на моите родители, за да сложат основата, на която да стъпим ние - да се измъкнем от мизерията, да стопят границата с околния свят, да ни дадат самочувствие. И да осъзнаят най-важното - че училището е това, което дава ключ към света и от нас зависи дали ще отворим вратите му или ще останем отвън и ще се надяваме някой случайно да ни отвори.

Сега времената се промениха. Първо се заговори, а после усилено се работи за интеграция на ромите в обществото. Заработиха успешно неправителствени организации, появи се и заработиха под пара ромски медии. Време, за което ние само мечтаехме, светът се отвори за нас. Но защо ли си мисля, че не света, а ние трябва да се отворим за него. Обществото отдавна превърна автентичните ни песни в чалги, които се възприемат добре, танците ни се играят по купони и празници. Използват се много наши думи в разговорната реч. На нас ни трябва друго - с книгата и компютъра да докажем, че освен музика и танци в главата, в сърцата ни има и друго - амбиция за големите науки, които ще ни помогнат сами да се настанем в света като равни с равни, че и по-добри. Училището си остава най-доброт оръжие, с което да си извоюваме самочувствието, и признанието на света.

Сигурна съм, че животът ще потвърди за пореден път верността на тази формула.

Надя КАБАКОВА